

Sant Benet i els monjos occidentals

Sergi d'Assís

Avui us parlaré de sant Benet a partir de la meva experiència a Montserrat. No pretenc fer una xerrada erudita, sinó vivencial. I tampoc no pretenc oferir un resum de tot el que és Sant Benet, sinó triant tan sols alguns aspectes que em semblen interessants per compartir avui. No us estranyeu, doncs, que no parli de la pregària o de la centralitat del Crist per a la vida del monjo. És evident que això és primordial, però aquí només apuntaré alguns aspectes de la vida monàstica a l'estil benedictí que potser us puguin ser útils.

Començo amb unes pinzellades històriques. Estem parlant d'un personatge de fa mil cinc-cents anys. Per tant, no en sabem moltes coses, aquesta és la veritat. De Jesús fa més anys encara però en sabem més perquè s'ha estudiat més. De sant Benet no en sabem tant. En tot cas, faré una mica d'explicació de què sabem d'ell. I després, pel que he entès que són aquestes xerrades que feu, exposaré alguns aspectes de la seva espiritualitat i com ens podria servir a nosaltres avui. Parlaré molt de la Regla de sant Benet, un escrit de fa mil cinc-cents anys, que a primer cop d'ull pot semblar molt desfasat en algunes coses però en d'altres és molt actual. I si avui hi ha milers de persones arreu del món que vivim aquest carisma, per alguna cosa deu ser.

Sant Benet va néixer a Núrsia, un poblet d'Itàlia molt bonic, a la regió de l'Úmbria. És la mateixa regió on va néixer sant Francesc. Em sembla bonic. Van néixer en èpoques molt diferents. Sant Benet neix el 480 i, en canvi, sant Francesc neix entre el 1180 i

1181, per tant, en èpoques molt diferents, però a la mateixa regió. I crec que no és casual del tot. Hi havia un monjo que deia que els paisatges configuren les persones, i penso que té una mica de raó. Amb els escolans hem anat tres vegades a Rússia aquests últims anys, i veus que la gent allà realment és diferent dels mediterranis, és una altra manera de ser. Després, quan els tractes més, hi ha moltes barreres que cauen, però pel carrer, realment, són molt diferents. A vegades, els adults que hi hem anat hem comentat que el clima segurament influeix. És un clima tan fred, que a vegades la gent va com glaçada pel carrer. I penses que el paisatge, el clima, tots els factors externs també ens configuren una mica a nosaltres. Per tant, m'agrada pensar que aquest paisatge, que és el de l'Úmbria, també va configurar d'alguna manera sant Benet en el seu moment i sant Francesc. I sant Francesc, tot sembla indicar que va ser pelegrí de Subiaco, que és on havia viscut sant Benet. Allà hi ha una pintura de sant Francesc, encara sense les llagues, i hi posa: "Germà Francesc". Per tant, és probable que fos una pintura molt antiga i hi ha qui diu que potser és la representació més fidel a com era sant Francesc. M'agrada pensar que sant Francesc potser va ser pelegrí d'aquest lloc i que potser també sentia una certa admiració per sant Benet. Durant la vida de sant Francesc, la vida benedictina estava ja molt estesa per diferents països.

Sant Benet va néixer al 480 i va morir l'any 547. Va néixer quatre anys després de la caiguda de l'Imperi Romà. Per tant, en un moment de decadència. Un moment en què tot allò que potser havia semblat que era tan consistent deixa de ser-ne, en què arriben molts estrangers i per tant moltes cultures, i fan replantejar moltes coses. És un moment interessant. En aquell moment no ho devien viure així, però segurament era un moment interessant com el d'ara. És una època, doncs, de canvis.

Va anar a estudiar a Roma. Va estudiar Lletres, sembla que potser també Dret i no li va satisfer la vida a Roma. No hi va trobar allò que buscava i en va marxar. Va anar a fer vida eremítica a Subiaco, a una zona molt bonica, i es va retirar allà tot sol. Feia vida de pregària i, de mica en mica, es va anar coneixent la seva manera de viure, i va haver-hi gent que es va interessar per viure com ell. Hi ha una cosa que no estem segurs que sigui històrica, però és probable que ho fos, que és l'experiència a Vicovaro: un lloc on hi havia un conjunt d'ermitans, i on el van cridar per a ser abat. Sembla que potser el van intentar enverinar i sembla també que potser ell era molt radical. Normalment els fundadors acostumen a ser bastant radicals. Sant Francesc era molt radical, la Mare Teresa de Calcuta... Hi ha una sèrie de sants fundadors que potser és necessari que siguin molt radicals perquè, per tenir l'empenta de fundar el que sigui, se n'ha de ser molt. I ell probablement era molt radical, els feia nosa i van intentar enverinar-lo.

Amb els anys, probablement, sant Benet també es va suavitzar una mica, i això és interessant estudiar-ho amb la Regla. Ell l'escriu ja de més gran i és el fruit de tota la seva experiència vital i que potser li ha fet veure que a vegades les coses han de ser una mica flexibles, i acceptar la diferència, i acceptar el que és més feble...

Sembla que potser hi havia enveges, a Vicovaro. I llavors va tornar a Subiaco, va fundar comunitats, i ell n'era l'abat. També sembla que hi van haver problemes a Subiaco, també es parla com si hi hagués un intent d'enverinament d'uns clergues, i va anar a

fundar a Montecassino amb uns quants germans. Allà va fer-hi una comunitat. Hi va escriure la Regla i hi va morir.

Quan parlem de sant Benet hem de parlar de la Regla, perquè és el millor que ens ha deixat, és la seva experiència de vida posada per escrit. Ho fa simplement establint el que ell creu que ha de ser la vida en un monestir. I a través d'això hem d'intuir la saviesa de l'home de fe que hi ha al darrere.

Ara que comentaré coses ens hem de posar en el context de fa mil cinc-cents anys, però intentaré anar-les traduint al llenguatge actual. Per tant, comento deu punts que em sembla que ens poden ser útils.

1. Exigència i flexibilitat

D'una banda la Regla de sant Benet és exigent, posa el llistó molt alt, diu que el monjo ha de renunciar a la pròpia voluntat, que ha d'obeir. Quan parla de la gent que viu en comunitat diu que és un llinatge fortíssim, fa servir el superlatiu que utilitza poques vegades i, per tant, quan el fa servir vol dir que pensa que allò és realment important. Diu: "El llinatge fortíssim dels cenobites", és a dir, els que viuen en comunitat. Diu que aquest és un camí molt fort, hi dóna molt valor. Quan dic que la Regla és exigent, ho dic amb el sentit etimològic de la paraula: "Exigir", que ve de "ex-ago". "Ago" vol dir conduir, guiar. "Ex" significaria "cap enfora". Exigir pot voler dir: guiar cap enfora, conduir cap enfora, extreure de l'altre tot allò de bo que pot donar. Per tant, en el moment en què una persona exigeix a una altra (un mestre a un alumne, per exemple), si és una exigència bona, vol dir que aquell mestre sap extreure i potenciar en l'alumne que doni el millor de si mateix. En aquest sentit l'exigència és positiva. És una paraula que a vegades sona malament, però plantejada d'aquesta manera és positiva.

Sant Benet és exigent, perquè posa el llistó alt i vol que cadascú doni el millor de si mateix. Però potser per l'experiència és flexible amb els febles, amb els malalts, amb els qui han comès errors. Quan passaven coses molt grosses, ell estableix que el monjo estigui una mica apartat dels moments comunitaris perquè pugui reflexionar, i estableix també que hi hagi algun monjo ancià que s'aproximi a aquell que està una mica apartat de la comunitat per ajudar-lo a tornar-hi, a redreçar el camí. Jo diria que hi ha un equilibri entre exigència i flexibilitat. I em preguntava cap a on tendim nosaltres, si cap a l'exigència o la flexibilitat. Jo crec que a sant Benet li agradava molt l'equilibri, per com parla a la Regla. Em sembla que no és bo un pare que ho consent tot ni un que diu "no" a tot. I em preguntava si avui potser falta exigència, per exemple quan uns pares consenten moltes coses als fills, aquests nens creixen més febles, amb massa protecció, sobreprotegits. Massa flexibilitat tampoc no és bona. Ha d'haver-hi exigència també, que cadascú doni el millor de si mateix. És qüestió de trobar l'equilibri i penso que aquest és un dels objectius de sant Benet.

2. Silenci i paraula

Quan s'acostava el moment que havia de fer la professió solemne, el compromís definitiu com a monjo, vaig demanar al mestre de novicis si podia anar uns dies a la Cartoixa. Recordo que van ser uns dies molt intensos, pràcticament sense parlar. Vaig estar-hi molt a gust. Tanmateix, sortint d'allà vaig pensar que sant Benet era magnífic per combinar tan bé el silenci i la paraula. Em va encantar anar a la Cartoixa i estar en silenci aquells dies, em va anar molt bé, era el que necessitava. Però potser allà vaig descobrir el valor de la paraula, perquè gairebé no la vaig fer servir. Valoro molt aquest equilibri de silenci i paraula que té Sant Benet.

El món d'avui penso que no està equilibrat en aquest tema del silenci i la paraula. Predomina molt el soroll. I penso que és un error, que no ajuda a ser feliç. Crec que la vida benedictina ens diu coses: està bé parlar però també està bé callar. La connexió contínua a través d'internet tampoc no és silenci. Quan parlo de silenci o de paraula no estic pensant només en fer servir les cordes vocals. És un tema també de l'interior de la persona.

El silenci pot no ser fàcil. Abans d'entrar al monestir, vaig voler portar una amiga de la facultat a Montserrat. Ella encara no sabia que em faria monjo, i recordo que vam anar a passejar a la nit per allà les places i em va dir: "Estic ben espantada... aquest silenci..." Li vaig dir que era meravellós. Però hi ha gent a qui li espanta el silenci. I ho entenc, perquè quan estem en silenci ens trobem a nosaltres mateixos. I pot ser una experiència molt bonica però també pot ser una experiència dura perquè ens trobem amb coses boniques i amb coses no tan boniques, amb les nostres pors, frustracions... I això pot no ser fàcil. Pot ser més fàcil distreure's i actualment, el món en el que vivim, aporta moltes distraccions, facilita molt que estiguis sempre distret i que no entris dintre de tu mateix.

Se m'acudia, quan pensava això, en l'experiència que ha tingut gent que ha fet el Camí de Santiago. Jo l'he fet a trams. El fet de caminar sol durant unes hores també és una experiència forta però no sempre fàcil tampoc, perquè entre el cansament, i que estàs sol, tot aquest món interior, en la solitud, no sempre és fàcil, però penso que és interessant. I, per tant, crec que sant Benet ens diu coses encara avui, en aquest aspecte de combinar el silenci i la paraula.

3. La humilitat

Sant Benet dóna molta importància a la humilitat, amb tota una explicació llarga que hi fa. És un dels principals capítols de la Regla. I m'agradaria explicar el sentit que veig en aquesta humilitat que presenta sant Benet. Penso que quan ell parla d'humilitat, vol dir també que coneguem el dons que tenim i que els posem al servei dels altres. Ho explico a partir d'una anècdota de quan jo era petit. Recordo un professor que dibuixava prou bé i li vaig dir. I va dir: "Sí, oi?". Jo vaig pensar que era cregut, perquè una cosa és que t'ho digui un altre però ell s'ho reconeixia ell mateix. Em va sorprendre. I penso que no tenia per què ser cregut. Reconèixer els propis dons no vol dir no ser humil. Quan parlo d'humilitat no estic parlant d'una falsa humilitat, allò que et diuen una cosa bona i dius: "No, jo no". Potser sí que tens aquella cosa bona. I si és

així, no és mèrit teu, en tot cas és un do que has rebut gratuïtament de Déu. En aquest sentit és com entenc la humilitat. Sabem que som “humus”, terra, i tots els dons que tenim els hem rebut de Déu, gratuïtament, com un regal. I, per tant, reconèixer els propis dons, també és una cosa que hem de saber fer els cristians. Reconèixer els pecats, la pròpia fragilitat, però també els dons, perquè és un regal de Déu que ens ha fet, i no els podem posar al servei dels altres si no els coneixem, i Déu ha fet a cadascú uns dons diferents. M’agrada molt aquell tros que a sant Francesc li pregunten com seria el germà ideal, i diu: “El germà ideal és el qui té la paciència de fra tal, l’alegria de fra qual, l’esperit de servei de fra...”. La suma de tots fa aquest germà ideal. No tots tenim els mateixos dons; cadascú té els que té, però està bé poder-los descobrir perquè és un regal que ens ha fet Déu a cada un, per després posar-los al servei dels altres i donar-li gràcies a Déu. I sant Benet això ho diu a la Regla. Vol que posem en pràctica els dons que Déu ha posat en nosaltres. Per tant, quan ell parla d’humilitat és una visió positiva.

4. Tenir temps per a tot

Aquest penso que és dels més actuals. I sant Benet, fa 1500 anys ja ho veia. Sovint sents persones que diuen: “Quan em jubili penso fer això...”, “quan els fills es facin grans... que ara no puc”, “durant les vacances...”. Sant Benet ens convida a viure ja en l’avui allò que més desitgem. I, per tant, ell va inventar una organització del temps i de l’espai que facilitessin aquesta experiència espiritual. Ja sé que em podeu dir que viure això fora del monestir és més difícil. Sí, ho sé, és veritat. A fora tot està estructurat d’una manera que més aviat pot dificultar, almenys en certs aspectes. Però, en tot cas, sant Benet quan pensa la vida en els monestirs, la pensa d’aquesta manera: “Organitzem-ho tot de manera que hi hagi temps per a tot”. Hi ha d’haver temps per pregar, hi ha d’haver temps per servir, hi ha d’haver temps per llegir... I en aquest sentit penso que era molt savi. Amb el contacte que hi ha amb el món de fora, als monestirs tenim els dons però també els perills que hi ha en el nostre món. Tenim el risc de no trobar temps per tot el que és important, i ho hem d’anar vetllant.

5. Tenir present la mort

Això ho diu molt clar sant Benet: que és bo que cada dia el monjo tingui present la mort. I actualment, em sembla que en general defugim la mort. Un exemple: s’intenta que els nens no vegin un difunt, cosa que fa molts anys els difunts es veien, estaven a casa... Actualment és qüestió d’apartar qualsevol cosa relacionada amb la mort. A Montserrat fem una experiència amb els escolans que l’hem heretat perquè s’ha fet sempre, que és quan es mor un monjo, amb els escolans anem a veure’l i fem una pregària allà. I això es viu amb molta naturalitat. Alguna vegada, algun de més petit ha preferit esperar-se fora... però després acaben entrant tots i es viu amb naturalitat, alguns s’acosten més, altres prenen més distància, però és un moment bonic també. Penso que per a ells també és un moment de prendre consciència del que som, que som éssers finits, però preguem perquè creiem en Déu, creiem en aquest amor que és més fort que la mort però que no nega la mort, aquesta hi és, però creiem en un amor que és encara més fort.

Penso que no només defugim la mort, penso que defugim la vellesa. A la gent, en general, als cinquanta o seixanta anys els hi agrada dir que se senten molt joves... perquè fa cosa dir que som grans. Hi ha com una aversió a perdre la joventut en molts aspectes diferents.

Penso que en aquest defugir la mort, defugir la vellesa, hi ha una por. No és per on anava sant Benet. Ell, com he dit, ho recomana per a cada dia. Això es pot viure com un neguit. Hi hauria persones que si haguessin de pensar en la mort cada dia es posarien molt neguitoses. Però crec que també es pot viure com una crida a la responsabilitat, a aprofitar al màxim aquest regal que tinc, que és el dia d'avui, perquè un altre dia no el tindràs. Viure al màxim, amb responsabilitat, intensament.

No sé si heu provat alguna vegada de viure com si fos l'últim dia de la vostra vida. Jo ho vaig provar una vegada, em vaig autoconvèncer molt que era el darrer dia de la meua vida, abans d'entrar al monestir. I va ser una experiència interessant. Vaig intentar actuar com si m'hagués de morir. Vaig sortir de casa i el primer que vaig fer va ser mirar al cel, que no ho feia normalment. I se'm va acudir fixar-me en tota una sèrie de detalls que normalment no m'hi fixava, em passaven desapercebuts. I aquesta és l'experiència de gent que ha estat en situacions límit, i gent que ha estat amb la mort molt a prop, que viuen la vida d'una altra manera. Aprenen a valorar més la vida.

6. Viure en comunitat

Això crec que no es porta actualment. El que es porta, més aviat, és la primacia del subjecte, no de la col·lectivitat. Fa molts anys, el que comptava era el grup al qual tu pertanyies, la comunitat... a molts nivells, no només el religiós. I, per tant, t'havies de sacrificar pel bé del grup. Això ara no es porta tant. Més aviat és a dir que cadascú ha de trobar el seu camí, cadascú s'ha de sentir feliç... I penso que té la seva part bona també, no és pas que pretengui que sigui com era abans. Penso que és bo també. Tot té els seus pros i contres. Fins a quin punt s'ha de valorar el subjecte? És una pregunta que ens fem de vegades. Fins a quin punt el subjecte i fins a quin punt la comunitat? És com una tensió, i a vegades pot costar trobar aquest equilibri.

Viure en comunitat és una forma de vida alternativa. A vegades hi ha hagut gent que s'ha sorprès, per exemple, que els monjos compartim cotxes... que és molt lògic, perquè cada dia no hem de sortir 60 monjos de Montserrat i, per tant, no necessitem 60 cotxes. Amb molts menys passem. Per tant, hi ha un monjo que ho gestiona i avui l'agafes tu i demà l'agafa l'altre... i si tres han d'anar a Barcelona doncs aniran junts... Encara sorprèn més, a vegades, quan saben que compartim targetes de crèdit. Alguns escolans de vegades estan sorpresos quan fan alguna pregunta i els responc que les coses no són meves, que les faig servir jo un dia però que si un altre dia les necessita un altre, passaran a l'altre. Això sorprèn molt, és molt contracultural.

Viure en comunitat és interessant però no és fàcil. Un llibre de Jean Vanier, el fundador de les Comunitats de l'Arca, titulat "La comunidad, lugar de perdón y fiesta", dóna una clau per viure en una comunitat i romandre-hi. Diu: "Se entra en una comunidad para ser feliz. Se permanece en ella para hacer felices a los demás".

7. Obediència

És una paraula que sona malament actualment. Sembla com d'una altra època. Jo parteixo de l'etimologia de la paraula obeir. Ve de "ob-audire", que significa escoltar de veritat, posar-se al lloc de l'altre. Aquest és el sentit profund de l'obediència. No és tant un compliment, de complir el que em diuen que he de fer. No és la "mili". És una cosa més profunda. És intentar entendre el que t'està dient l'altre i posar-te en el seu lloc. Sant Benet parla d'obeir l'abat, per tant, quan l'abat et parla, intentar entendre el que et vol dir, escoltar-lo de veritat. Però també diu, en un altre lloc, que els monjos s'han d'obeir els uns als altres. És el sentit de saber-se escoltar de veritat els uns als altres, de posar-se al lloc dels uns dels altres, i penso que és molt savi això. No es tracta d'una obediència cega. L'obediència pot ser dialogada. Se li pot dir a l'abat que allò que t'està dient no ho veus, però intentant entendre de veritat el que t'està dient. Mirar d'entendre les raons perquè pot ser que un no tingui tota la veritat i que l'altre tingui més raó. Ara, també és una possibilitat que el superior s'equivoqui. En el cas que el superior s'equivoqués, penso que també hi ha tot el tema de la creu, que ara no m'hi estendré, però que crec que també té el seu sentit. L'obediència podria ser entesa com un entrenament espiritual, és a dir, la germana mort seria el despreniment més gran que hem de fer durant la vida, desprendre't completament. I l'obediència pot ser un entrenament per a aquest pas últim, de renunciar al teu propi voler, de renunciar al "jo" per acceptar que hi ha un "tu", un "nosaltres", una realitat més enllà de tu mateix. Igual com un entrenament físic no té per què ser fàcil (un entrenament dels esportistes, per exemple, que és cansat i demana un esforç), penso que un entrenament espiritual tampoc no té per què ser fàcil però pot ser molt interessant i enriquidor.

8. Aprenentatge continu

Sant Benet parla d'una escola del servei diví. Així és com ell anomena el monestir: una escola. Els germans són presentats com aprenents, deixebles d'una escola, malalts, és a dir, com gent que està en camí. Gent fràgil, d'una banda, i gent que està en camí. Tothom. És a dir, que mai no arribes del tot a l'ideal. Hi ha una utopia, el Regne, arribar a ser el que Déu vol. El pare Miquel Estradé deia que hi havia dues postures possibles davant de la utopia: la primera, pensar que com que no hi arribaré, no faig res; la segona, pensar que no hi arribaré però m'hi puc acostar. I ell afegia: "No se'ns demana d'arribar sinó de caminar". I és aquest el sentit que penso que hi dóna també sant Benet, que sempre hem d'estar disposats a aprendre.

9. L'altre és Crist

Sant Benet diu que l'abat fa les vegades del Crist, és a dir, en l'abat hi hem de veure el Crist. Diu que l'hoste ha de ser acollit com el Crist. La Regla, evidentment, està basada en l'evangeli i, per tant, és una manera de viure l'evangeli. Per tant, aquest acolliment de l'hoste és això.

Com a monjos, com hem d'aplicar aquest evangeli? Veient el Crist en aquell que ve al monestir. Tot allò que fem, tot allò que vivim, la nostra relació amb els llocs, amb els

objectes i, encara més, amb les persones, ha d'estar amarada d'aquesta mirada de fe. Això ho dic tenint present alguns fragments de la Regla.

Els objectes, per exemple. No tractar les coses de qualsevol manera. Això és una mica contracultural, també, perquè ara estem molt a l'època d'usar i llençar i, en canvi, sant Benet transmet un ús bonic i delicat de les coses, fins i tot dels objectes, i les persones ja no diguem, evidentment. Jo ho resumiria amb una frase: "Que ningú no passi pel teu costat en va".

No som una comuna, no som una assemblea. Som un grup de pobres als quals el Crist ha cridat a seguir-lo i a ser testimonis d'Ell.

10. Els pobres i els pelegrins

Jo m'imagino sant Benet com un home molt savi perquè de tant en tant en diu algunes que penso que havia anat molt a fons en l'evangeli. Sant Benet ens crida a tenir especial cura en l'acolliment dels pobres i els pelegrins, perquè diu que els rics ja es fan honorar ells mateixos. A un ric ja se'l tractarà bé perquè és ric. Sant Benet diu que és en els pobres i els pelegrins on s'acull més el Crist. Està dient d'acollir preferencialment els pobres i els pelegrins, aquells als quals potser l'instint menys t'hi portaria. En ells acollireu més el Crist.

Qui són els pobres d'avui que vénen als monestirs? Jo diria, en general, gent que busca. I n'hi ha molta, de gent que busca, i no tenen per què ser creients. Hi ha molta gent que no saps per què vénen a parar al monestir. Hi vénen de maneres molt casuals. I més a Montserrat, que hi ha gent que hi va per raons molt diferents: des dels geganters que vénen amb el seu poble, els castellers, l'ambient de cultura, el museu... I això també facilita l'encontre amb gent que no tenen per què ser gent d'Església moltes vegades, però també és gent que busca.

M'agradaria que no estiguéssim mai satisfets en la resposta a aquesta crida d'acollir bé els pobres i els pelegrins. Desitjaria que a Montserrat mai no estiguéssim satisfets amb això. Sempre inquietats perquè no n'hi ha mai prou, i perquè no fos cas que el Crist passi per les nostres vides sense adonar-nos-en.

I a vegades els pobres no són els que arriben amb roba estripada... a vegades hi ha estripaments que són molt més interiors. Hi ha gent que aparentment no ho sembla però que viuen grans drames, envoltats de molta gent però que se senten sols i no tenen amb qui poder compartir el que porten a dintre. Per tant, en aquest sentit, penso que aquesta crida que feia sant Benet des d'un monestir es pot viure, però hauria de ser una inquietud constant que hauríem de tenir per anar cada dia més lluny.

Bibliografia

REGLA DE SANT BENET

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, COL. EL GRA DE BLAT 34, BARCELONA 1996.

Conté la Regla de sant Benet comentada capítol per capítol per l'abat Cassià Maria Just.

BENET, L'HOMIE DE DÉU

SANT GREGORI EL GRAN

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, COL. EL GRA DE BLAT 126, BARCELONA 1997.

Aquest llibre conté els diàlegs de sant Gregori que són com unes "floretes" de la vida de sant Benet.

EL PARE SANT BENET

M. REGINA GOBERNA

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, MANRESA 1980.

Comenta els diversos aspectes de l'espiritualitat benedictina acompanyats d'uns dibuixos preciosos de M. Lurdes Viñas.